

กระบวนการผลิตและการจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

Production Process and Knowledge Management of Bor Sang Umbrella
Productivities of Community Enterprise San Kamphaeng District, Chiangmai
Province

พิเชษฐ์ จุลรอด*

Phichete Julrodea

ภาณุ ปันทุกำพล**

Panu Panthukamponb

Received : May 11, 2021

Revised : August 11, 2021

Accepted : September 7, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการผลิตและการจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interviews) แบบการสนทนากลุ่มจากการรวมการบริหารของวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 50 คน รวมทั้งหมด 60 คน ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการผลิตร่มบ่อสร้าง ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) ขั้นตอนการจัดการวัตถุดิบ 2) ขั้นตอนการประกอบร่ม และ 3) ขั้นตอนการวาดลวดลาย ผลการศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง พบว่า ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การจัดการวัตถุดิบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การจัดการการผลิตโดยองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะ และ 3) การจัดการถ่ายทอดศิลปะและความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น และขั้นตอนทั้ง 3 ดังกล่าวเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความจำเป็นต่อการผลิตของคนในท้องถิ่นและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่มบ่อสร้างเป็นอย่างมาก ดังนั้นการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความรู้อันเด่นชัดโดยมีเอกลักษณ์เฉพาะด้านและเฉพาะถิ่นนี้ ต้องมีการเผยแพร่ให้กว้างขวางรวมทั้งอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่และมีการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการผลิตและความรู้ของผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง ให้สามารถถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไปได้

คำสำคัญ : การจัดการความรู้ / ร่มบ่อสร้าง / วิสาหกิจชุมชน / ภูมิปัญญาท้องถิ่น

*อาจารย์ประจำภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Department of Library and Information Science, Faculty of Humanities, Chiang Mai University

**นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

ABSTRACT

This research aims to study the production process and knowledge management of Bor Sang Umbrella Productivities of Community Enterprise San Kamphaeng District, Chiangmai Province. In additional, qualitative research method was used to collect data with in-depth interviews by group discussion which consisted of 10 members of the Executive Committee enterprise and 50 members of the Committee enterprise group total of 60 people. In term of production process, the result shows that the Bor Sang umbrella manufacturing process consists of 3 main steps as follows: 1) raw material handling process, 2) umbrella assembly process, and 3) pattern drawing process. In term of knowledge management, the result also consists of 3 main management: 1) raw material management with local wisdom, 2) production management by specialized knowledge and expertise, and 3) art and local identity of knowledge transfer. In additional, those production process and knowledge management are the body of knowledge and local wisdom that are very necessary for the production of umbrellas by the local people and the Bor Sang community enterprise group. Therefore, the knowledge management of local wisdom is a distinctive knowledge with this unique and endemic which should be knowledge sharing, including conserving local wisdom to transfer the knowledge of production process and knowledge management of Bor Sang umbrella products in order to passed on to the future generation.

Keywords : Knowledge Management / Bor Sang Umbrella / Community Enterprise / Local Wisdom

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาฐานการผลิตและบริการให้เข้มแข็งและมีคุณภาพบนพื้นฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาสร้างความมั่นคง การสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศ เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับคนและสังคมไทยเป็นสังคมที่มีคุณภาพก้าวสู่สังคมและเศรษฐกิจสีเขียวที่มีแบบแผนการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2011) ซึ่งยังคงขยายผลในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่ต้องการให้ประชาชนและชุมชนได้พึ่งพาตนเองโดยอาศัย ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีมาผนวกกัน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ให้เป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ ให้มีการพัฒนานวัตกรรมและการนำมาใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติเพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศ โดยจะมุ่งเน้นการนำความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรม ทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทั้งในเรื่องกระบวนการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ๆ โดยการกำหนดวาระการวิจัยแห่งชาติ (National Research Agenda) ให้มีจุดเน้นที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจง และสอดคล้องกับสาขาเป้าหมายการพัฒนาประเทศ และใช้กลยุทธ์ด้านนวัตกรรมบูรณาการวิจัยและพัฒนากับการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และการพัฒนา

นวัตกรรมนอกจากนั้นได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาคและระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผน อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” ยั่งยืน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2017) การสร้างนวัตกรรม ต้องอาศัยความรู้ภูมิปัญญา รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่ต้องผนวกให้เข้ากัน เพื่อให้ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรได้พัฒนาปรับปรุงสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว หากไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมภายนอกและยังไม่สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมใดๆ การดำเนินการในธุรกิจนั้นย่อมล่มสลาย สิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นว่าธุรกิจจะสามารถอยู่รอดต่อไปได้นั้นสังเกตได้จากการมีความสามารถในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ การเพิ่มขึ้นของยอดขาย ความได้เปรียบทางการแข่งขันและการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นกระบวนการทั้งหลายต้องอาศัย การจัดการความรู้ซึ่งมี 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล กลุ่มหรือชุมชน และระดับองค์กร โดยทำให้มีความได้เปรียบทางการแข่งขันจะสามารถสร้าง (creation) มีการรักษาให้คงไว้ (maintain) การเพิ่มพูน (enhance) และการแบ่งปัน (share) ความรู้สู่ภายนอกได้ (Sivapitak, 2014) นอกจากนี้ ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะหฺ์ ที่เกิดจากการจัดการความรู้เป็นปัจจัยที่ทำให้กลุ่มวิสาหกิจที่รวมตัวกันสามารถสร้างการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และนำเสนอผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยใช้ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเผยแพร่ ขั้นตอนและวิธีการผลิตของผลิตภัณฑ์ได้กว้างขวาง ได้อนุรักษ์วิถีดั้งเดิมและประยุกต์ให้เข้ากับบริบทใหม่ ทำให้ความรู้สามารถดำรงอยู่และสืบทอดต่อไปได้ ด้วยการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการข้อมูลในชุมชนและวิสาหกิจที่หลากหลาย (Panich, 2008; Teerathanachaiyakun, 2014) หลายพื้นที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นมักเป็นความรู้ที่ไม่ได้ถูกเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ จึงทำให้เกิดการสูญหายไปตามกาลเวลาอย่างน่าเสียดาย (Wongboonmak, 2015)

บ้านบ่อสร้าง เป็นหมู่บ้านที่มีการทำร่ม อยู่ในเขตอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีลักษณะเด่นไม่เหมือนที่อื่น เพราะตัวร่มทำด้วยกระดาษสาและผ้าแพร สีสดใส มีลวดลายดอกไม้สวยงามซึ่งถือว่าเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่น่าสนใจ ร่มบ่อสร้าง เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นแหล่งกำเนิดการทำร่ม ศิลปหัตถกรรมพื้นเมืองซึ่งเป็นเอกลักษณ์เด่นของชาวเชียงใหม่มาประมาณกว่า 200 ปีมาแล้ว และยังเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) อีกด้วย บ้านบ่อสร้างมีการจัดงานเทศกาลร่มบ่อสร้างขึ้นทุกปี งานเทศกาลร่มบ่อสร้างเกิดขึ้นตามแผนงานรณรงค์การประชาสัมพันธ์ เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูการทำร่มบ่อสร้าง อันจะสอดคล้องกับแผนงานส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ โครงการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านประจำภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) สำหรับวัตถุประสงค์ในการจัดงานเทศกาลร่มบ่อสร้างเพื่อ 1) อนุรักษ์ให้ร่มบ่อสร้าง มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นศิลปหัตถกรรมอันเป็นเอกลักษณ์แห่งแรกและแห่งเดียวในประเทศไทยให้คงอยู่ตลอดไป 2) ส่งเสริมให้หมู่บ้านทำร่มคงอยู่ในแผนท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ตลอดไป 3) สนับสนุนให้บ้านบ่อสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้เดินทางไปยังท้องถิ่นที่ผลิตอันเป็นผลให้มีการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชน และ 4) ยกระดับมาตรฐานการผลิต ตลอดจนการพัฒนา รูปแบบให้เป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวซึ่งมีผลสืบเนื่องต่อการขยายตลาดให้กว้างออกไป ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้คนในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น ร่มบ่อสร้างนั้นเป็นมรดกที่มีค่าอย่างยิ่งที่จำเป็นต้องสืบทอดให้ดำรงต่อไป การรวมตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้างนั้น นอกจากการผลิตร่มแล้วยังมีวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ความรู้และภูมิปัญญาที่มีการสั่งสม ถูกถ่ายทอดมาเป็น

ระยะเวลานานให้ยังคงถูกส่งต่อไปสู่คนรุ่นต่อไปที่เริ่มขาดความสนใจและไม่เข้าใจต่อกระบวนการผลิตและความรู้ที่อยู่ในตัวผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง ด้วยกระบวนการผลิต ความรู้และภูมิปัญญาในการผลิตร่มบ่อสร้างมีหลายแนวทางและวิธีการที่กระจุกกระจายไปตามผู้ผลิตรายย่อย และวัตถุดิบที่มีหลากหลายทำให้การเก็บรวมความรู้และการจัดการความรู้ของร่มบ่อสร้างยังขาดประสิทธิภาพ รวมทั้งยังขาดทักษะในการการถ่ายทอดและนำเสนออย่างถูกต้องในทุกมิติ จากปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องนำการจัดการความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ มาใช้เพื่อจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น

ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษากระบวนการผลิตและการจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง อำเภอสนักแพง จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยแนวคิดการจัดการความรู้ที่สามารถทำให้เกิดการอนุรักษ์ เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของการผลิตร่มบ่อสร้างที่มีค่างของมรดกทางวัฒนธรรม ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการความรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ของจังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตร่มของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง อำเภอสนักแพง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง อำเภอสนักแพง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่ม โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

- ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล
- ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการจัดการวัตถุดิบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการจัดการการผลิตโดยองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะ
- ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการจัดการถ่ายทอดศิลปะและความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. พัฒนาเครื่องมือแบบสัมภาษณ์โดยรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาออกแบบเครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured interview) เพื่อประเมินความรู้และความเชี่ยวชาญ ของแต่ละขั้นตอนการผลิตร่มบ่อสร้าง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมตรงตามเนื้อหา (Content validation) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการความรู้ 1 ท่าน และด้านบริหารธุรกิจ 2 ท่าน ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ หรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC : Index of item objective congruence) เท่ากับ 0.80

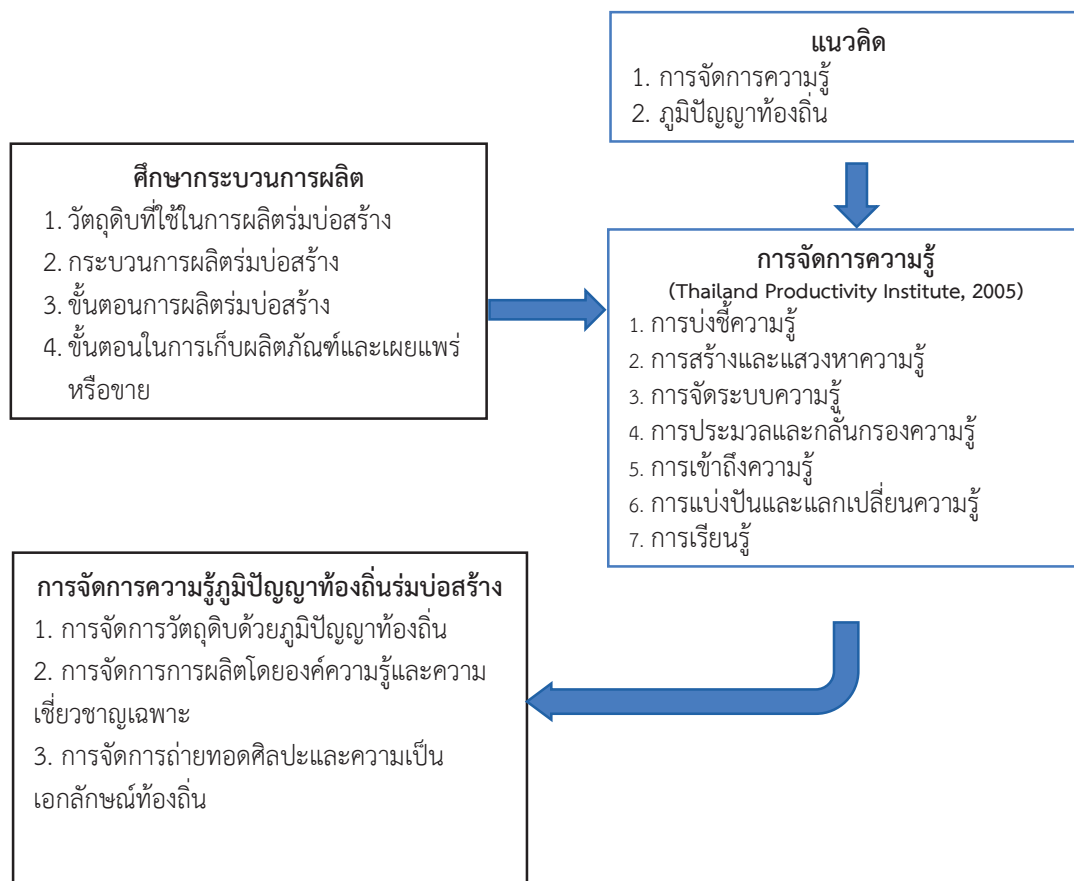
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก จากกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างเจาะจง จำนวน 10 คนที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการทำงาน รวมทั้งวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 50 คน รวมทั้งหมด 60 คน เกี่ยวกับประเด็น การจัดการวัตถุดิบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการการผลิตโดยองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะ และการจัดการถ่ายทอดศิลปะและ

ความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อให้ทราบถึง กระบวนการผลิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีกระบวนการสัมภาษณ์และกรอบแนวคิดดังนี้

2.1 การรวบรวมข้อมูล ได้แก่ กระบวนการผลิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interviews) กับกรรมการวิสาหกิจชุมชน และ
เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
เกี่ยวกับข้อมูลการจัดการความรู้ ที่เป็นตัวการบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) การสร้างและแสวงหา
ความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) การจัดระบบความรู้ (Knowledge Organization) และ
การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) พิจารณาความ
สอดคล้องและบริบทที่เกี่ยวข้องของข้อมูลตามแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3 การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง เพื่อเผยแพร่
และถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง
จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

3. ผลการวิเคราะห์การศึกษากระบวนการผลิตร่บ่อสร้างของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณ์ร่บ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสังเกตและการสนทนากลุ่ม ดังนี้

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณ์ร่บ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เกิดจากการรวมกลุ่มของผู้ที่มีความรู้ในชุมชน หมู่ที่ 5 (บ้านสันพระเจ้างาม) และหมู่ที่ 6 (บ้านต้นผึ้ง) ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้มีความคิดเห็นที่ตรงกันในเรื่องของการใช้ความรู้ของคนในยุคปัจจุบันที่จะดำรงอาชีพดั้งเดิมในการทำร่บ่อสร้างและเพื่อเป็นทั้งรายได้เสริมและรายได้หลัก ทั้งนี้ยังมีแนวคิดที่จะให้คนรุ่นต่อไปได้สืบทอดอาชีพดังกล่าว โดยสามารถใช้แนวคิดสมัยใหม่ประยุกต์เข้ากับแนวคิดดั้งเดิมในการพัฒนาผลิตภัณ์ร่บ่อสร้าง (Promthet, 2020, October 25; Promthet, 2020, October 25)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์ในประเด็น การจัดการวัตถุดิบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการการผลิตโดยองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะ จากกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน และสนทนากลุ่มรวมทั้งสังเกตและสอบถาม จากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณ์ร่บ่อสร้าง จำนวน 60 คน ได้สรุปถึงขั้นและวัตถุดิบในการผลิตร่บ่อสร้างได้ดังนี้

ขั้นตอนการผลิตร่บ่อสร้าง

การทำหัวและตุ้มร่บ่อ

(1) ทำจากไม้เนื้ออ่อน ได้แก่ ไม้ตีนเป็ด ไม้ส้มเห็ด ไม้ตุ้มคำ ไม้แก

(2) ตัดไม้ที่จะกลึงออกเป็นท่อนๆ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3-5 นิ้ว ยาวประมาณ 5-8 นิ้ว เจาะรูไว้ให้สามารถสวมเหล็กยึดไม้กลึงได้พอดี แล้วกลึงด้วยเครื่องมือโบราณ ซึ่งเป็นวิธีที่บรรพบุรุษใช้กันมาดั้งเดิม

(3) ไม้แต่ละท่อนที่กลึงนี้จะสามารถกลึงหัวและตุ้มได้ประมาณ 4-5 อัน โดยกลึงให้ได้ขนาดที่ต้องการก่อนจึงนำมาตัดแยกออกจากกันอีกครั้ง

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 2 (ก) วัตถุดิบผลิตหัวและตุ้ม (ข) ตุ้ม (ค) หัว

การทำโครม

- (1) ชีกลอนและคำทำจากไม้ไผ่บง (ไผ่ตง) ซึ่งมีความเหนียวและทนทานสวยงาม
- (2) ตัดไม้ไผ่ออกเป็นท่อนๆ ตามความยาวที่ต้องการใช้ในการทำโครม นำมาผ่าออกเป็นไม้ชีกลอนและไม้คำที่ผ่าออกแต่ละชิ้น จะทำการฝายย่อยออกเป็นชิ้นเล็กอีกครั้ง เพื่อให้ได้ชีกลอนประมาณ 8-9 ชิ้น เหลาให้ตรงปลายเร็ว
- (3) ส่วนโคนไม้ไผ่ ทำการผ่ากลางแต่ไม่ตลอดแนวสอดใส่คำในภายหลัง เจาะรูด้วยสว่านพื้นเมืองโบราณ (สว่านมือ) 2 รู สำหรับร้อยด้ายเข้าโคนของคำ
- (4) การทำคำ โดยการเหลาไม้ตามขนาดที่ต้องการให้เป็นชิ้นเร็วๆ เหลาทั้งโคนและปลายให้แบนเพื่อสอดใส่หัวและชีกลอนต่อไป ใช้สว่านเจาะเป็นรู 2 รู ในส่วนที่จะใส่ด้ายจากส่วนตุ้มและด้ายตรงกลาง ส่วนปลายใช้เหล็กแหลมสนไฟเจาะรู เนื่องจากถ้าใช้สว่านเจาะจะทำให้ไม้ไผ่แตกได้ง่าย
- (5) ร้อยด้ายประกอบโครม โดยร้อยตามรูของชีกลอนและคำทุกชิ้น นำด้ายพันเข้าไปในช่องรูที่ทำไว้ตอนกลึงหัวและตุ้ม สอดชีเข้าไปทุกช่องๆ ละชิ้นจนครบ ส่วนคำที่สอดใส่ในช่องตุ้มในลักษณะเดียวกัน มัดด้ายให้แน่น นำส่วนตุ้มหางและส่วนหัวคำเข้าประกบกัน สอดใส่คำเข้าไปในร่องกลอนที่ผ่าไว้ช่องละอันและร้อยด้ายให้ติดกัน

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 3 (ก) ไม้ไผ่บงสำหรับทำคันร่ม (ข) กระบวนการประกอบซี่ร่ม (ค) ซี่ร่มที่ประกอบแล้ว

การทำกระดาษสา

(1) นำเปลือกของต้นสาแช่น้ำทิ้งไว้ประมาณ 24 ชั่วโมง หลังจากนั้นนำไปต้มกับขี้เถ้าหรือโซดาไฟประมาณ 3-4 ชั่วโมง เมื่อเปื่อยดีแล้ว จึงนำออกมาล้างให้สะอาด และนำไปทุบให้ละเอียดจนยุ่ย

(2) นำสิ่งที่ได้จากข้อ (1) ไปแช่ในบ่อน้ำซีเมนต์รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดประมาณ 2 X 3 เมตร และลึกประมาณ 1/2 เมตร โดยบรรจุน้ำ 3/4 ของบ่อ ใช้ไม้คนให้ทั่ว จึงใช้ตะแกรงขนาดตามที่ต้องการ ซึ่งมีขนาดประมาณ 40 X 60 เซนติเมตร ตักเยื่อเปลือกไม้ในน้ำขึ้นมา นำไปตากแดดให้แห้ง เมื่อเนื้อเยื่อของเปลือกสาที่ตากไว้แห้งดีแล้ว จึงลอกออกเป็นแผ่นกระดาษสา ที่จะนำไปใช้หุ้มร่มต่อไป

การหุ้มร่มและเขียนลาย

(1) นำวัสดุที่จะใช้คลุมร่ม ได้แก่ กระดาษสา ผ้าฝ้าย หรือ ผ้าแพร นำมาคลุมร่ม โดยทาด้วยแป้งเปียกที่ผสมน้ำยางผลตะโกที่เตรียมไว้ 2 ครั้ง ริดให้เรียบด้วยมือ ใช้กรรไกรตัดปลายตามโครงร่มที่คลุม นำร่มไปตากให้แห้ง และนำมาทาด้วยแป้งเปียกล้วน นำไปตากแดดให้แห้งอีกครั้ง

(2) แป้งเปียกที่ใช้ในการทาร่ม ได้จากการผสมแป้งเปียกกับยางของผลตะโก (นำผลตะโกทุบละเอียด ตองประมาณ 3 เดือน) น้ำตะโกทำให้ร่มกันฝนได้และทำให้ร่มตึง

(3) ผสมสีฝุ่นหรือสีน้ำมันกับน้ำมันมะพร้าวที่เคี่ยวให้เหนียว (น้ำมันมะพอก น้ำมันตังอิ๋ว) นำมาทาบนกระดาษสา หรือผ้าที่หุ้มร่มด้านบนให้ทั่ว นำร่มออกตากแดดให้แห้งสนิท

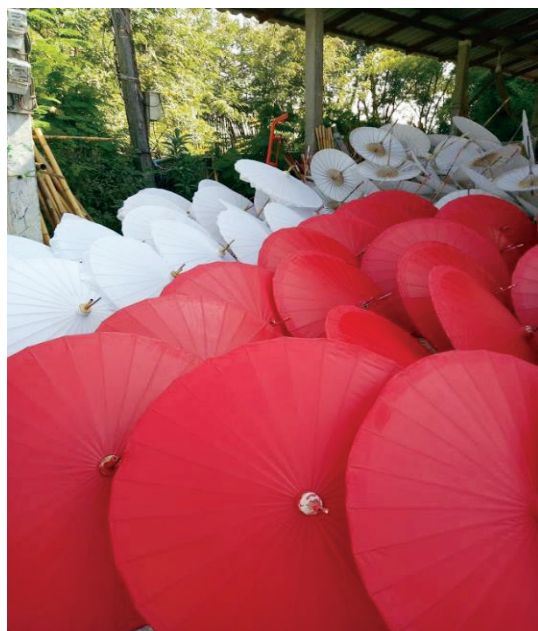
(4) นำร่มที่แห้งแล้วมาทาสีทับอีกครั้งด้านบน และทาสีด้านในของร่ม เพื่อให้สีกลมกลืนกันดูสวยงาม นำออกตากแดดให้แห้งอีกครั้ง

(5) นำร่มที่หุ้มและลงสีแล้ว มาประกอบคัน (ด้าม) ร่ม และใส่หัวร่ม

(6) นำร่มที่ประกอบแล้วมาทำการเขียนลวดลายต่างๆ โดยไม่มีการเขียนแบบร่าง ซึ่งจะต้องเขียนโดยอาศัยความชำนาญจากประสบการณ์ที่พบเห็นมาจากธรรมชาติ เช่น ลายดอกไม้ ลายนก ลายผีเสื้อ และลายไทย

ภาพที่ 4 ร่มกระดาดสา

ภาพที่ 5 ร่มผ้าดิบ

(ก)

(ข)

ภาพที่ 6 (ก) การหุ้มร่ม (ข) ลวดลายร่มบ่อสร้าง

ในส่วนประเด็นการจัดการถ่ายทอดศิลปะและความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น นั้นกรรมการและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้มีความเห็นที่สอดคล้องกันในแต่ละประเด็นดังนี้

- 1) จะต้องมีการปลูกฝังค่านิยมให้เห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับร่มบ่อสร้าง โดยการให้คนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) ให้คนรุ่นใหม่และเยาวชน เป็นผู้นำเสนอกระบวนการผลิต ในเวลาที่มีการศึกษาจากหน่วยงานภายนอก โดยใช้สื่อสมัยใหม่เป็นกลยุทธ์ในการถ่ายทอดและนำเสนอเพื่อให้เขาเหล่านั้นรู้สึกว่าได้มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) การนำเสนอให้เป็นสากลต้องใช้เครื่องมือที่ทันสมัยทั้งการผลิตสื่อที่นำเสนอได้ทั้งอุปกรณ์แบบพกพา และหน้าเว็บไซต์ต่างๆ รวมทั้งให้เยาวชนรุ่นใหม่ที่มีความสามารถในการใช้เครื่องมือและสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) เป็นคนคิดรูปแบบและวิธีการเผยแพร่

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน และการสัมภาษณ์พร้อมสนทนากลุ่มกับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการผลิตร่มบ่อสร้างจำนวน 50 คน ได้สรุปกระบวนการผลิต การจัดการวัตถุดิบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้องค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะในการผลิต ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นตอนการจัดการวัตถุดิบ ได้แก่

1.1 การทำกระดาษสาและวัสดุที่ใช้ในการทำร่ม การทำกระดาษสาจากเปลือกต้นสา เริ่มจากการใช้ไฟรอนต้นสาเพื่อจะได้นำเปลือกสาออกมาได้ง่าย เมื่อได้เปลือกสาก็จะนำไปแช่น้ำทิ้งไว้ 24 ชั่วโมง เสร็จแล้วนำไปต้มกับโซดาไฟประมาณ 3-4 ชั่วโมงจนเปลือกสาเปื่อย นำมาล้างน้ำสะอาดแล้วนำมาทุบให้ละเอียดจนยุ่ยแล้วจึงนำไปแช่น้ำในอ่างน้ำที่ก่อด้วยปูนซีเมนต์ 2x3 เมตร ลึก 1/2 เมตร ใช้ไม้คนจนทั่วให้เยื่อสาที่ตกตะกอนอยู่ด้านล่างลอยขึ้นมาบนผิวน้ำ ใช้ตะแกรงตักกระดาษสาดักเยื่อสาขึ้นมาโดยวิธีการตักเข้าหาตัว แกว่งไปมาบนผิวน้ำจนเยื่อสาเต็มแผ่นตะแกรง แล้วนำไปตากแดดจนแห้งเป็นแผ่นกระดาษสา

1.2 การทำหัวร่ม ทำจากไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้โมก ไม้ตีนเป็ด ไม้ส้มเห็ด ไม้ดุมคำ ไม้กะทอน และไม้แกใช้วิธีกลึงโดย เครื่องมือโบราณของที่บรรพบุรุษได้เคยใช้ทำมาก่อน โดยตัดไม้ที่จะกลึงออกเป็นท่อนๆ

เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5-8 นิ้ว เจาะรูไว้ให้สามารถสวมเหล็กยึดไม้กลึงไว้ได้พอดี แล้วเริ่มกลึงด้วยเครื่องกลึงไม้แต่ละท่อนทีละกลึง

1.3 การทำซี่กลอนและค้ำ ทำจากไม้ไผ่บงหรือไม้ไผ่ตง เนื่องจากมีความเหนียวและทนทาน สวยงามกว่าไม้ไผ่ชนิดอื่น ขึ้นแรกต้องตัดไม้ไผ่เป็นท่อนๆ ตามความต้องการที่เหมาะสมในการทำร่ม แล้วจึงผ่าออกเป็นซี่กลอน และค้ำ การผ่าไม้ไผ่ต้องจักออกเป็นซี่เล็กๆ ต้องกะให้ได้ซี่ ประมาณ 8-9 ขึ้น ต่อไผ่ 1 ท่อน เหลาให้ปลายเรียว ส่วนโคนต้องผ่ากลางแต่ไม่ต้องผ่าตลอดตลอดแนว เพื่อให้สอดใส่ค้ำในภายหลังได้ และต้องเจาะรู จำนวน 2 รู เพื่อร้อยด้ายให้เข้ากับโคนของค้ำ จากนั้นทำค้ำ โดยเหลาไม้เป็นชั้นเรียวๆ เหลาโคนและปลายค้ำ ให้แบนเพื่อใช้ใส่หัวและซี่กลอน ใช้ส่วนเจาะให้เป็นรูๆ จำนวน 2 รู และส่วนที่จะใส่ด้ายให้ใช้เหล็กแหลมฉีกลายไฟเพื่อเจาะรู จะไม่ใช้ส่วนในการเจาะเพราะจะทำให้ไม้ไม้ได้แตกง่าย การร้อยด้ายเพื่อประกอบโครงร่มจะร้อยตามรูของซี่กลอนและค้ำ ใช้ด้ายพันเข้าไปในรูที่ทำไว้ตอนกลึงหัวร่มและด้าม สอดซี่ใส่เข้าไปในทุกๆ ช่องจนครบ ส่วนค้ำที่สอดใส่ในช่องด้ามในลักษณะเดียวกัน มัดด้ายให้แน่น

1.4 การทำคันถือ ม้า (สลัก) สำหรับร่มคันเล็ก ทำจากไม้ไผ่ตงหรือไม้เนื้ออ่อนเหลาด้วยมีดให้สวยงาม ถ้าเป็นร่มใหญ่ทำด้วยไม้ไผ่เหลาแทน

1.5 การทำปลอกกลอน เป็นศูนย์รวมระหว่างหัวร่มคันถือและซี่ร่ม ทำหน้าที่เป็นตัวเคลื่อนขึ้น-ลงเวลากางหรือหุบ ทำจากใบลาน ทำหน้าที่เป็นตัวเคลื่อนขึ้น-ลงเวลากางหรือหุบร่ม ตัดเป็นชิ้นให้กว้างและยาวตามขนาดที่พอเหมาะกับตัวร่ม แล้วพันรอบหัวร่มให้เชื่อมระหว่างซี่กลอนกับหัวร่ม พันรอบอีกทีด้วยกระดาษสา และทาขาวหลายๆ ชั้น

2. ขั้นตอนการประกอบร่ม ได้แก่

2.1 การหุ้มร่ม คลุมร่มด้วยกระดาษสาหรือผ้าฝ้ายบางโดยใช้แปรงเปิกที่ผสมกับยางของผลตะโก ซึ่งได้จากการทุบตะโกให้ละเอียดแล้วนำไปดองไว้ประมาณ 3 เดือน จึงนำออกมาใช้น้ำตะโกนี้จะช่วยทำให้ร่มกันฝนได้ และทั้งยังช่วยทำให้ร่มตึงและช่วยให้แปรง เปิกเหนียวยืดวัสดุที่ใช้คลุมร่มเข้ากับโครงร่มได้สนิทยิ่งขึ้น ในขั้นแรกทาแปรงเปิกที่ผสมน้ำยางผลตะโก 2 ครั้ง ตากรรมให้แห้งอีกครั้งหนึ่งจึงนำไปทาสี การทาสีร่มนี้ทำโดยการใช้ผ้าชุบสีกลึงบนร่มที่ต้องการสมัยก่อนมีเพียง 2 สีเท่านั้นที่ทาสี คือ สีแดงและสีดำ สีแดงได้จากการนำสีของดินแดงที่มีอยู่บนภูเขา ส่วนสีดำนั้นได้มาจากเขม่าไฟผสมน้ำมันยาง

2.2 การร้อยด้ายประกอบโครงร่ม ใช้ด้ายไนลอนเพราะเป็นด้ายที่มีความเหนียวและทนทาน ไม่ขาดง่าย ร้อยประกอบซี่ค้ำเข้ากับด้ามและซี่กลอนเข้ากับหัวร่ม ตามรอยที่ได้เจาะไว้ตอนเหลาซี่ไม้ เสร็จแล้วนำทั้งสองส่วนมาร้อยประกอบเข้ากัน โดยซี่กลอนจะอยู่ด้านบนส่วนซี่ค้ำอยู่ด้านล่าง การสนด้ายเป็นลวดลายต่างๆ ได้ร่มจะร้อยโดยใช้ไหมประดิษฐ์หลากสี สนด้ายเข้าตามรูที่เจาะไว้ตามซี่ค้ำและซี่กลอนเป็นลวดลายต่างๆ ตามรูปแบบของร่มแต่ละขนาด แต่ละประเภท

3. ขั้นตอนการวาดลวดลาย การวาดลวดลายและลงสีที่ร่ม การเขียนลวดลายลงบนร่มนั้นในสมัยก่อนไม่ค่อยนิยมมากนักเหมือนในปัจจุบัน ใช้เพียงสีพื้น 2 สี คือ สีดำและสีแดงในการลงสีร่มเป็นอันเสร็จสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาร่มในรูปแบบต่างๆ และหลากหลายสีสัน มีการใช้สีเขียนลวดลายลงบนร่ม โดยใช้สีอะคริลิกน้ำ ที่เป็นสีน้ำสาดใส สำหรับวาดร่มกระดาษและร่มผ้าที่ไม่กันฝน ส่วนร่มผ้ากันฝนแต่เดิม ใช้สีฝุ่นผสมน้ำมัน ในการวาดร่ม ซึ่งสีฝุ่นเป็น Pigment ในการผสมให้เกิดสีต่างๆ แต่ปัจจุบัน สีที่ใช้วาดร่มผ้าเคลือบน้ำมัน จะใช้เป็นสีน้ำมัน ผสมกับน้ำมันเบนซิน เพื่อให้วาดได้ง่าย สั้น และสามารถจับติดร่มที่เคลือบด้วยน้ำมันได้เป็นอย่างดี และสามารถกันแดด กันฝนได้ ซึ่งลวดลายที่เขียนลงบนร่มมีหลากหลายลวดลาย เช่น ลายดอกไม้ต่างๆ (กล้วยไม้) ลายจากธรรมชาติ (วิวทิวทัศน์, น้ำตก, ทะเล, ป่าไม้) และลายสัตว์ต่างๆ (นก, ช้าง, เสือ ฯ) เป็นต้น

ทั้งนี้จากผลการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ทั้งกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 60 คนดังกล่าว ได้สรุปผลการศึกษา ในส่วนของการจัดการวัตถุดิบ การใช้องค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ รวมทั้งการจัดการถ่ายทอดศิลปะและความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น กระบวนการจัดการความรู้ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1) การจัดการวัตถุดิบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การคัดเลือกวัตถุดิบแต่ละชนิดที่มีคุณภาพดี อันได้แก่ ไม้ไผ่ ไม้เนื้ออ่อน กระดาษสา ไบรอน เป็นต้น

2) การจัดการการผลิตโดยองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะ ได้แก่ กรรมวิธีในการผลิต กระบวนการทำงานจากประสบการณ์ ทักษะ ความถนัด ความประณีต และความเชี่ยวชาญเฉพาะ รวมถึงการดูแล บำรุง รักษา ป้องกันรั่วและส่วนประกอบต่างๆ

3) การจัดการถ่ายทอดศิลปะและความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ได้แก่

3.1) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การถ่ายทอดองค์ความรู้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้างมีการเผยแพร่และถ่ายทอดความรู้ให้ทั้งคนในครอบครัวและสมาชิกในกลุ่ม โดยมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การสอนงาน การพูดคุย และการสาธิต มีถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลภายนอกที่มีความสนใจในการทำร่มบ่อสร้าง โดยใช้เครื่องมือและวิธีการสอน การเล่าเรื่อง การบรรยาย การพูดคุย การสาธิต การเป็นพี่เลี้ยง การจัดอบรม การบันทึกองค์ความรู้ให้อยู่ในรูปแบบของความรู้ที่ชัดเจน ได้แก่ การบันทึกความรู้ลงในคู่มือการทำร่ม การถ่ายวิดีโอและเผยแพร่ลงอินเทอร์เน็ต

3.2) การจัดการช่องทางการจัดจำหน่าย ทำการประชาสัมพันธ์ การขาย โดยการ จัดทำเว็บไซต์ ของผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง ช่องทางการขายอื่นๆ ได้แก่ เว็บไซต์ (website) เฟสบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) อินสตาแกรม (IG) เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษากระบวนการผลิตร่มของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้างและการจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ นั้น สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. กระบวนการผลิตร่มของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง นั้นมีการจัดการวัตถุดิบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น วัสดุส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น หาได้ง่าย ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านได้มากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนแข็งแรงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chumkate (2017) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น วัสดุส่วนใหญ่เป็นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น สำหรับการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าของหมู่บ้านไทยมุสลิม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นควรสื่อให้เห็นถึงผลิตภัณฑ์ที่เกิดมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีคุณค่า มีมาตรฐาน มีเอกลักษณ์โดดเด่นเน้นเรื่องราว วิธีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านไทยมุสลิม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจของคนในชุมชนแข็งแรงขึ้น นำรายได้ให้กับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ กระบวนการผลิตร่มของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง จำเป็นอย่างยิ่งในส่วนของจัดการการผลิตโดยองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะ ต้องอาศัยกรรมวิธีในการผลิต กระบวนการทำงานจากประสบการณ์ ทักษะ ความถนัด ความประณีต และความเชี่ยวชาญเฉพาะ รวมถึงการดูแล บำรุง รักษา ป้องกันรั่วและส่วนประกอบต่างๆ สอดคล้องกับ Distanont (2016) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การจัดหาและจัดเก็บความรู้ในกระบวนการผลิตสิ่งทอ ผลการวิจัยพบว่า

แนวทางในการจัดหาและจัดเก็บความรู้ที่เริ่มจากการระบุความรู้หลักการวิเคราะห์กระบวนการทำงาน รวมทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hintow & Thongyaem (2019) การสกัดความรู้ที่มีอยู่ในกระบวนการทำงาน การทำโปรไฟล์ความรู้และการเชื่อมโยงความรู้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของความรู้และการจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของความรู้ผลจากการวิจัยในครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการความรู้สำหรับวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) หรือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises: SME) เพื่อให้สามารถเก็บและรักษาภูมิปัญญาการทำงานและทักษะต่างๆ ที่สำคัญและจำเป็นต่อการทำงานให้คงอยู่กับองค์กรจนนำไปสู่การสร้างความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาสินค้าทดแทนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านถวายโดยชุมชน (Sudasna Na Ayudhya, et al., 2018)

2. การจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จะมีการจัดการถ่ายทอดศิลปะและความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น เป็นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การถ่ายทอดองค์ความรู้ การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การสอนงาน การพูดคุย การสาธิต การเป็นที่เลี้ยง การจัดอบรม การอธิบายกระบวนการผลิตโดยให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของ Teanprapakun (2014) ได้ทำงานวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั่นเครื่องปั่นดินเผา บ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือมือง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการปั่นเครื่องปั่นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว ได้มาจากบรรพบุรุษหรือในครอบครัวและการเรียนรู้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ลูกหลานของหมู่บ้านม่อนเขาแก้วในอดีตที่มีความสนใจในการปั่นเครื่องปั่นดินเผาโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบประกอบไปด้วย 4 กระบวนการ คือกระบวนการใส่ใจ กระบวนการเก็บจำกระบวนการกระทำและกระบวนการตั้งใจและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน โดยมีผู้นำเป็นบุคคลสำคัญที่ได้รับความยกย่องและนับถือจากชาวบ้าน สมาชิกในครัวเรือนได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ (Manowanga & Sepha, 2020; Siravanich, Khaopratoom & Duangviset, 2016)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ร่มบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ควรจัดทำแนวทางในการพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับร่มบ่อสร้าง อย่างเป็นรูปธรรม โดยการระดมความคิดและนำเสนอแผนและแนวทางในการจัดการความรู้ให้กับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนรวมทั้งสมาชิกในครอบครัวที่เป็นเยาวชนและคนรุ่นใหม่ ได้มีส่วนร่วมในด้านการเผยแพร่ความรู้ รวมถึงการส่งเสริม สนับสนุนความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่พร้อมทดลองใช้จัดการความรู้มาประยุกต์ใช้ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ กับอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมไว้ด้วยกัน

2. การรวบรวมความรู้จากตัวบุคคลซึ่งอาจเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการผลิตร่มบ่อสร้างที่ยอมรับในชุมชน และนำเอาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการจัดเก็บองค์ความรู้เพื่อป้องกันการสูญหายขององค์ความรู้ซึ่งจะทำให้เป็นระบบความรู้ในชุมชน รวมทั้งมีการเผยแพร่เหตุการณ์ต่างๆ แนวทางการผลิตและองค์ความรู้ ให้แก่ผู้สนใจ ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ หรือผ่านเว็บไซต์ต่างๆ รวมถึงการร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ที่มีศักยภาพ

3. เพิ่มช่องทางการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดขึ้น เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัฒนธรรมจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการเล่าเรื่องราวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับร่มบ่อสร้างในรูปแบบสาร

คดีเชิงข่าว การจัดแสดงสื่อ 3 มิติในการจัดแสดงและนิทรรศการประจำปี เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนจากการขายผลิตภัณฑ์ธรมบ่อสร้าง และจากการท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และต่างประเทศ และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การนำการจัดการความรู้ที่มีอยู่นำมาพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย โดยใช้การจัดการความรู้ที่มีอยู่ในผู้เชี่ยวชาญและผู้มีความรู้ในปัจจุบันผนวกกับความคิดสร้างสรรค์ของคนรุ่นใหม่ เช่น การผลิตลายใหม่ ๆ การใช้วัตถุดิบใหม่ ๆ เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นยังคงอยู่
2. นำความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เพื่อนำไปใช้ในการเผยแพร่รูปแบบความรู้ของผลิตภัณฑ์ธรมบ่อสร้าง โดยการศึกษาแบบการจัดการความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของลูกค้าโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ หรือการนำเสนอผลิตภัณฑ์พร้อมรูปแบบการผลิตด้วยสื่อเสมือนจริง การถ่ายทอดองค์ความรู้ ที่สามารถทำให้เห็นถึงกระบวนการผลิตและตัวผลิตภัณฑ์ของสินค้าได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

References

- Chumkate, J. (2017). **Product Development from Local Wisdom to Increase an Efficiency of Community-Based Management with Sustainability in Thai-Muslim Village, Amphur Cha Am, Phetchaburi Province (Research Report)**. Bangkok : Silpakorn University.
- Distanont, A. (2016). Knowledge Capture in Weaning Process. **Suan Dusit Graduate School Academic Journal**, 12(2), 201-218.
- Hintow, B. & Thongyaem, Y. (2019). Knowledge Management on Local Wisdoms : Case Study of OTOP of Ban Muanghorm Textile, Wangthong District, Phitsanulok Province. **The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal**, 25(1), 55-64.
- Promthet, I. Bor Sang Umbrella Productivities of Community Enterprise San Kamphaeng. (25, October 2020). Interview.
- Promthet, P. Bor Sang Umbrella Productivities of Community Enterprise San Kamphaeng. (25, October 2020). Interview.
- Manowanga, J. & Sepha, W. (2020). Development of The Traditional Handicrafts Wisdom of The Elderly to Enter to The Standard of Wiang Nuea Sub-District, Wiangchai District, Chiang Rai Province. **Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)**, 13(1), 128-153.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2011). **National Economic and Social Development Plan No. 11 (2012-2016)**. [Online]. Available : https://old.rmutto.ac.th/rmuttonews/attachment/TP719_183627.pdf [2021, January 9].
- _____. (2017). **National Economic and Social Development Plan No. 12 (2017-2021)**. [Online]. Available : https://www.nesdb.go.th/nesdb_en/ewt_dl_link.php?nid=6422 [2021, January 11].
- Panich, V. (2008). **Knowledge Management: Practitioner's edition**. (4 th Ed.). Bangkok : Sukapapjai.

- Siravanich, S., Khaopratoom, W. & Duangwiset, B. (2016). Knowledge Management in Multicultural Community: A Case Study of Ethnic Groups in Klongnamlai Subdistrict Municipality, Klonglan District, Kamphaeng. **The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal**, 22(Special Issue), 124-135.
- Sivapitak, S. (2014). Knowledge Management and Innovation Processes Affecting the Survival of Business Organization. **SUTHIPARITHAT**, 28(85), p. 45-60.
- Sudasna Na Ayudhaya, B., Thanitbenjasith, P., Mekkaphat, S. & Chalai, M. (2019). Development of Handicrafts to Promote Tawai Village Community - Based Tourism. **Thammasat Journal**, 37(1), 125-148.
- Teanprapakun, P. (2014). Process of Knowledge Transfer of Local Wisdom on Earthenware Production: The Case of Ban Monkaokaew Pichai Sub-District, Muang District, Lampang. **Humanities and Social Sciences**, 31(2), 79-99.
- Teerathanachaiyakun, K. (2014). Knowledge Management Success Factors. **Panyapiwat Journal**, 5(Special Issue), 134-144.
- Thailand Productivity Institute. (2005). **Handbook of the knowledge management (KM) system**. [Online]. Available : http://www.psdg.moe.go.th/psdg61/images/2563/Feb/KM_handbook_2549.doc [2021, January 11].
- Wongboonmak, S. (2015). The Knowledge Management on the Local Wisdom About Marble Handicraft Phrankratai, Prankratai District in Khamphaeng Phet Province. **The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal**, 21(2), 83-98.